

ուսումնասիրով՝ Մէկիք Ս. Գարիթ-Բեզ և ըս կը համարի ռամբական ստորագայնի յատուկ և, չեն (թէ որ տեսնեմ նէ), յատկացած ներկային. • (իմ՞ ո՞) կը թուռի մարդրոցն ըլլալ առ մակարյին (խմեմ ևն, գամ ևն). իսկ Գարայիսարցիներուն ուրը կը մնայ դժուարածենելի:

Կ. Պոլիս, 28 նոյ. 1909:

ՅՈՎՀ. ԿԱԶԱՆՅԵԱՆ

ԵԿԱՅՈՒԹ Ի ԱՐՄԱՆԻ ՓԼԻ ԸՆԴ ՔՐԱՅԻ ՌՈՒԹԵՐԸ ՕՃՈՒ ԼԵԶՈՒՆԵՐԻՑ

Սյոյն վերաբարի տակ լցոն եմ բնեայում հետագայ բառացոցակը, որը վերջին ամիսների բնթացքում միայն կազմուած լինելով՝ հետզհետէ տիխանալու է գեղ։

Նշանակելով հանդերձ իւրաքանչիւր բառի ինչ լեզուի պատկանել, պարուց եմ՝ համարում յայտնել սակայն, որ փախուռութիւնը տեղի ունեցել է հասարակ թուրքերէնի միջնորդութեամբ, բայցի, մի շաբաթ սակառաթիւ բառերից, որոնց փոխառութիւնը շատ հին է եւ հաւանօքէն փոխանակ թուրքերէնի ուրիշ հարեւանների միջնորդութեամբ եւ կամ ուղղակի, առանց որ եւ է միջնորդութեամբ մուտք են գործած Ակնայ բարբառում։ Այսպէս օր ըստ-ըստ, ուղղութեամբ, որոնք զայութիւն ունին եւ միջնորդարեամբ ամմօրենում ասի քան թուրքերէնի աղդեցութիւնը հայ բարբառների վրայ։

Սյոյն փախուռութեանց շորջը երեւան եկած այսնական օրէնքների մասին այստեղ զանց եմ առնեմ որ եւ է խօսք անել նախ՝ որովհետեւ առ այդ, ըստ իս, անհրաժեշտ է գեղ ձեռքի տակ ունենալ աւելի մեծ նիւթ, երկրորդ՝ վերապահում եմ այդ մի այլ աշխատութեան, որի նիւթն է լինելու ամրող բարբառի ուսումնասիրութիւնը ուու լեզուարանակն սեսականից։

Այսքանս առմ, որ թէ գաւառականում, թէ բնագրերում շեշտաց մեծ մասամբ վերջին վանկի վրա է. իսկ այս հազուակէպ պարագաներում, ուր շեշտաց նախինթաց վանկերից մեկի վրա է, ես եւ համապատասխան տեղում շեշտ գրել եմ: իսկ տառագարառութիւնը կատարել՝ եմ բառ Պոլահայ արտասանութեան։

Իրբեւ համաստգրութիւն՝ գործ են առ ձուած հետեւեաները.

ու. = ուրբէւն. որ. = ուրեւեւն (իւր-+երէն).

ն. = նոսրերէն. ու. = ուրպէւն. ե-ը. = ե-ըողակն. յ.ն. = յունարէն. ֆ.ր. = ֆրաներէն. լ.ն. = լինանի բարբառ. պ.ն. = պալանի բարբառ. ջ.ն. (Ալահ.) = ջէլթունի բարբառ (Ալինիա կամ Ջէլթուն, Ալահվերտանի). Ղ.րու. = Ղուրբանչ բարբառ (Ղ. Ածառ.). կ.ւ. = կիլին. բ.ր.բ. = բարբառ (Բիլի բարբ.). յո. ան. որ. = յորուն.

մանա որուն. յո. ան. ի.ր. = յորուն մանա ինչին. ձ.ն. = ձանիին (Ձնունիւն Ալիոյն). Երբեք հորդանական գիծը (—) դրուած է արդեւ միանալու նշանակուած բառի տեղ՝ նորից շրինեւու համար։

յ.տառ թէ փոխառութեանց մեջ եւ թէ թէ ապրերում ամենուրեք պէտք է կարդալ նման գերմ. յի.՝

Բացի հասարակ անուններից մեջ են բերուած նաեւ մի քանի յատ. անուններ՝ իրեւ հետաքրքակած ձայնագիտութեան տեսակետից։

Բառերի ինչ լեզուից ծագած լինելու ու արտասանութիւնը ծշտերու համար օգտուել եմ հետեւեալ բառարաններից։

1. «Գործնական բնդարձ. բառարան» Գ. Գայագծանին կ. Պոլիս, 1890.

2. «Երեքեղուեան բնդարձ. բառարան» Մ. Արքենանի. կ. Պոլիս 1888. եւ

3. „Dictionnaire turc-arabe-persan“ յ. Թ. Զենկեր. Leipzig, 1866.

ՄԱՍՈՒԹ ՎԱՐԴԻ. ՄԱՍՈՒԹ ԽԵՂԱՆԻՑ Ալիսան, 1909, Հոկտ. 24. *

Ենք (— յ.ն.), սիրեին, անգին. ըստ ձևն ի նաև եւլու (Հնութ. Ակն. եջ 434).

Անք (— տ.ն. = ազառուած? թէա. Ան. = ազեկ, գեղանան), ժիր.

Ան (թ.), կարմր.

Ան (պ. ան. = շականու? ?, մարդու մարմնի վրա առաջացած սպիսակ կամ գորշ բիծ. «արցի մազզը», քարայր, ուր գիմում են մաքրաւելու նման-օրինակ բաներից։

Ան (արեւել. թ. = երեց եղբայր, եղբայր), արհետառ որների գիտաւոր։

Ան-ու (թ.), պարուն, աեր.

Ան-ու, ին-ո (ա. ամէպ), արդեօց.

Ան (թ. ամը), ցաւ. վիշտ. Պլոհ. բ. ում. դառ.

Ան-էւ (ա. ենանիթ), աւանդ.

Ան-ու (ա., թ. ամի), հօրեղայր.

Ան-ու (թ. օմէղ): ուս. յն. մաս, հմ. ումօս — ումուս. Ան-էւ (թ. այշդ), արթուն, ժիր.

Ան-ու (թ. անձագ), հազեւ.

Ան-օսուն (ա. թ. այց օսուն!), ապրին, կեցցւու.

Ան-ու (թ.), թաղիք անթէւ վերպիւ։

Ան-ու (թ. ապահ), բայր մանաւոնդ իրը կոչական։

Ան-ու (թ. արցան), աւիւ։

Ան-ու (ա. եղիլէ), երբեմ, ժամանակով։

Ան-ու (թ. եղիլէլիք-ի սեռ.), նախկին, նախնի։

Ան-ու (թ. ել՛), կղզե։

Ան (ա. ասր յօւ), ամօթ, պատկառանց.

Ան (թ. արա, արէ), միջոց, միջեւ։

Արովուած (թ. արէղիսածան), Արարիա. առ. ժու.

Արովուած (ա. արցհան), ազերապիր, յայտարարութիւն։

Արովուած (թ. էրեղան), ընծայ, նուէր.

Արովուած (եր. հարմանիսամ), ձեռքի դաշնակ։

Արովուած (թ. ասրողը կամ արսղը), անպատճառա.

- բարեւորի (ա. պաւուսոր), ծխեկցյալ.
 դուռը (Փք. թ. գոյզը), կրնեաօշիկ.
 դույհէլ (ա. թահիկի), մարհակ.
 դուռուտ (ա. տէսթէ), փունջ.
 դուռուն (պ.?), պառա.
 դուռի (գ. տէսթէ), դուք.
 եւզւ (թ. եղզնիկն), իրզնկա.
 երդէ (թ. եւթմլ), կօթանառուն.
 եւ (թ. իւ ¹⁾) սուր, մարդկ. լիճ, ժազգուրդ, ամ
 բախ. (Հանուշ).
 Զեմէ (ա. զոմէն), արքեն, թականարար.
 Զոյնը, զոյն (ա. զոմիկի), (ձմբա) զալար.
 Զանձնին, չուշնին (ա. զննաթ), արհեստ.
 Զուրիչ (ա. զուրթիկ), սոտիկան.
 Զուրւ (ա. թ. զէվալլը), թշուան.
 Զուրւ (ա. զորէր), լիան.
 Զերե (պ. զերա), որպիտեան.
 Զէներ (ա. յոթ?), հաւանորէն, երեւի թէ.
 Զէնձնի (ա. զնձնմթ), մանձրյթ, նեղութիւն.
 Զէն (պ. զին), գրք. զենն, Նշիկ), լիան, բայց
 զինքրեք կամ զինքրեք (ՏՄ. Կիլ. զին կարս.
 Hist. Gram. 69. 70), ֆառակար, փարձանաւոր.
 Զէնէն (թ. զնէնին), հարուստ.
 Զէնձնի (ա. զնձնէղլ), կոնզալցիզ.
 Զէրու (պ. զերութ), ոսկէիս կերպաս, գործածական
 Ալաբք զիւնում.
 Զէրէր (ա. զերեաթ), ողբրմն թիւն.
 Զէրւան (պ. զերեւան), զմբուան, նաեւ իբր յտ. ան.
 Զէրէ (պ. զերէ), հայոպից.
 Զէրէին (ա. զերաթիթ), ինչդրէ կերպաս, գործածական
 Ալաբք զիւնում.
 Զէրէր (ա. զերեաթ), ողբրմն թիւն.
 Զէրւան (պ. զերեւան), համարական.
 Զէրէ (պ. զերէ), հայոպից.
 Զէրէին (ա. զերաթիթ), ինչդրէ կերպաս, գործածական
 Ալաբք զիւնում.
 Զէրէր (ա. զերեաթ), յօտակ, զիրտ. յօտ. ան. կն.
 Զէրւան (պ. թ. զերնան), փող (համարելու).
 Էնէր (թ. էթէր), քաղաք. էքսիւկ —, փոխար. հաւուտ.
 բազմնաբար ընտանիք.
 Էնէր (թ.), էթէ.
 Էնէրէ (թ. էնթարէ). լոյն շըշագիւս (արանց եւ կա-
 նանց).
 Էնէրէս (պ. էպէրէնմ), մետաբ, մետաբուայ.
 Էնէրուս (թ. արցըսում, բայթ թայ), իրզուս. կարին.
 Էնէր (թ. ?), օրտէրի, օրահաշիւ.
 Էնէր (ա. ասէրէ), զննաւոր, զօրք.
 Էնէրէս (թ. էթէրէնմ), հնագիտական, բանից, որը գոր-
 ծածկակին չէ, ընտանիք անուն.
 Էնէրէ (ա. էնենմ), արհեստառինք դասակար.
 Էնէրէ (ա. աստէթ, յթ. աստաթ), բարք, սովորյթ.
 Էնէրէն (թ. էթէրէնմ), հայովանուն.
 Էնէրէր (ա.), պարն. (նորանց բառա.).
 Ընդու (ա. բայզալ), բախտ, յաջորդ թիւն.
 Էնէրէր (թ. ինթէրար), եւրո.
 Ընդ., չմա (ա. ըմմա), բայց.
 Էնէրէն (պ. բահնան), ուղեցոյ.
 Էն-ը-րէ (պ. բահնան) = սորին, պատահի.
 Էն-ը-րէ (ա. էնդաթ, յթ. բահնան) = սորին, պաշտ.
 թանկագիտ իրեր, կիւլ. ընդ-ըն (կարս).
 Էն-ը-րէ (ա. բահնան), իրեր, անդ. հաջիկ, գործ.
 ինդ-ը-րէ (ա. ինդին), մասուագրութիւն.
 Էն-ը-րէ (թ.), անդյգ, կիւնտ, կոնան. մայն թէ.
 Բայզալ (ա. թէսպէհ), համիլ, վարոպան.
 Բայզալ, ուլուսուր (ա. թէլլուր), կախարդութիւն.
 Բայզալ (պ. թէլլուր), ածիլլուն.
 Բայզալ (ա.), զզլուն.
 Բայզալ (թ.), կազ.
 Բայզալ (պ.), ազպար, արուրաբար.
 Բայզալ (թ.), ծիստոս.
 Բայզա (պ.), (հին բառ՝ գործածական Ալաբք գիւղում),
 մի տեսակ պահույ գրօնակ.
 Բայզա, Ալէն (թ. թիւ ֆէնք), հրացան. Զէթ. Թիւ-
 ֆանց.
 Բայզ (թ.), փոշի.
 Բայզէր (թ. թօզմազ), փայտեայ մուրմ, թակն.
 Բայզ-է (թուրքի), բաղի.
 Բայզ-էն (թ.?), արգիւստ, Պու. թըլլա.ա.
 Բայզ-էն (թ. ա. տիւքեանձի), մանութպան.
 Ինդ (ա. ինդ), թայտուութիւն. մեռ. ինդիկ, գործ.
 ինդն.
 Ինդ-ին (ա. ինդին), Աստուածածին.
 Ինդ-ին (ա. ինդին), մասուանդ.
 Ինդ-ին (թ. ինդին), մասուանդ.
 Ինդ-ին (թ. ինդին), անդիացի.
 Ինդ-ին (ա. ինդանան), Աստուածածին. ասու մ են նաեւ
 բայց.
 Ինդ-ին (թ. ինդինէ, ինդինի), աթոն.
 Ինդ-ին (թ. ինթէրէ), անդրժակ.
 Ինդ-ին (ա. ըմմա մըր), ազլունք. “Հըրամմակես իրի-
 ւ ճայց մին ինդ եկերոն = եկել. եմ մի բան ինդրէրու-
 ջերից.

- իրեն (ա. իմքա), կատարութե, գործադրութիւն. «ասէօք իրինան տի նայիքը = որս համար ինչ որ հարկն է գործ ենք ենք դեմ».
- իշխան (թ. իշխն, թէն), . . . լւս միջացին. «գրեալիքն, միջդեմ».
- իշխուն (թ. իշխունի), կւս որից յետոյ.
- լ-հ-ն-ն, լ-հ-ն-ր (թ. լահուրի), շալ — հադկական ցփսի.
- լ-ուշ (ա. լուշը), արժանի.
- լ-ուժ (ա. լուժի), (թ. հաւութ), յատ, ան, արակ. — լիք = մի ընտանիքի ան.
- լ-ութ (ա. լութի, լութն), լակն, կոնք.
- լ-ուշուն (պ. ներտիւպան, սանգուզ).
- լ-ութ (ա. լութու, ևն). պատառ.
- լուշունեած (թ. գաղղանը = կաթսայագործ), մի ընտանիք.
- լուշու (թ. գաղցն), բրիչ.
- լութ (թ. գաթ), (ան) յարկ. ձեռք (զիւստ), (զիւսոյ) տակ, ծալք.
- լութին (ա. իսթիւն), արկին.
- լութ (պ.), ընչ, արատ.
- լուշը (թ. գալոյ), անգա, առաւում է եւ լուսի.
- լուշուն կայսերիւ, առաւում է եւ լուսիւ.
- լուշոյք, լուշոյք (թ. գալոյոյք), կայսերոյ.
- լուշու (ա. զալսթ թէլ), (հին բառ), արատ, թերութիւն. կիւլ. — (Կարսու 38).
- լուշուներ (պ. գալէմքեար), նկարչ.
- լութ (ա.), յանշան, սիամ, ծմբ. խուռա.
- լութին (թ. ?), լիճ. (ըստ Հանչչին), կաթոյ.
- լուշոյք (թ. խայզը), հօրդքնորդի.
- լուշ (ա. գալոյ), կիշ.
- լութու (թ. գալփագ), զիմարի.
- լութու (թ. գալփա). արհմատը կատարելագործած աշուկերա. ճարտարապետա.
- լութ (ա. իսթըլ = միոց, սիրո), կամք, սէր, սես. ինչիւ.
- լութու (թ. գավկա, կավկա, եւ շուշուշու), կախ.
- լութը (թ. գաւչը), խարզան.
- լութ (թ. գայիւ, լիճ), արամագիր, համամիտ.
- լութու լութ (ա. լիճ = աներեւյթ), անհետանալ, կարիի.
- լութու (թ. գայմագ), սէր.
- լութու-թագամ (ա. գայիւնագամ), աեզակալ, գաւառի կառապիչ.
- լութ (պ. գանակ), իջւան.
- լութու (թ. գոնագ), ապարանք. լիճ. խոնիսի = հիքը.
- լութու (թ. գանատ), թեւ. կիշ.
- լութ (թ. իսթաճը), իջւանապետ.
- լութ (թ. գուլու), գուլ.
- լութ (ա. իսպէրէ), լութունիք.
- լութու (թ. լութունիք), անհետանալ, կարիի.
- լութու (թ. լութունիք), անհետանալ, կարիի.
- լութու (թ. լութունիք), կանգնել, (ժամ-ժայցից) լութե.
- լութուն (թ. գուրցուն), խարար.
- լութուն (թ. կըրուշ), գահեկան, զուրուշ.
- լութուն (թ. կըրուչայ), մի գիւղ Ակնյ մատերը.
- լութուն (ա. գուռուր), թերութիւն, մնացորդ.
- լութուն (ա. գուրցան), զրհուց, մնացառ.
- լութուն (պ.), արձան.
- լութուն անել (թ. գուրցմագ), (վրան) կանգնել, (ժամ-ժայցից) լութե.
- լութուն (թ. գուրցուն), խարար.
- լութուն (թ. կըրուշ), գահեկան, զուրուշ.
- լութուն (թ. կըրուչայ), մի գիւղ Ակնյ մատերը.
- լութուն (ա. գուռուր), թերութիւն, մնացորդ.
- լութուն (ա. գուրցան), զրհուց, մնացառ.
- լութուն (պ.), անաւ.
- լութ (թ. կինչ), գարձեւ, կրկին. այնու ամենայիշի.
- լութուն լութ (թ. կէճճմէք), աղոթել, օրապահիկը ճարեւ.
- լութուն (պ.), վիզ, պարանց. պազի, մանեակ.
- լութ (թ. կէս), լիճ.
- լութ (թ. կէսէ), համեմատ, ըստ, նայելով.
- լութ (թ.), անենել. «օլանիօրէ» = փեսանե.

- Ավաշուղուն (պ.), զարդարի ամեն.
 Կառաց (պ. կիւտահ). մեղք.
 Կիւտիւլ (թ. կիւտէնէմբ), ապա-ինիւլ.
 Հայոց (թ.?), պար.
 Համեմիւր (ա. հայթ թէհամիւր, յալ տշիւր), սիրթական
 վիճակ. — ըստ կարգութիւն.
 Համեմ (թ. համպէց), իրաւացի.
 Համէ (ա. համէնէ), մահամեր.
 Համեմ (ա. համէնմ), բամեն.
 Հային (ա. հայթ), աւազ. ափառ. Ղարիբ. հայիփ
 (Ախառ. պէն, զար, բար).
 Հայլ (թ. այլա), սերկիւլ.
 Հայլեն (ա.՝ չարքանեն).
 Հերեւեն, հերեւեն (ա. հարեւէթ), տենչ, կարս.
 Հայութիւն հայութիւն (պ. հայէն, սարէց), փափակիւ,
 օկին. հայութ (Ալբահ).
 Հայր! (թ. հայտէ), ծն. կորիք.
 Հեռ (ա. հիսուէ), բաժին, մաս.
 Հերեւ (ա. հերեւէ), սեւեր, ընծայ.
 Հերու (ա.), բարկութիւն.
 Հելու (ա. հալուլ), պարար.
 Հերէկիւ (ա. էրպէթթէ), ի հարկէ, անշուշտ.
 Հերէւ (ա. հալլա), հրուշակ.
 Հեր (պ.), թէւ.
 Հերու (ա. հասու), սահման (իրաւառութեան), չափ.
 “— ինչիմ իւր? = ինչպէս կը համարձակիմ. բայց
 “իր հետո է՞ն = միթէ կը համարձակիմ.”
 Հերեւեն (ա. հարաբէթ), սացութիւն, զերմ.
 Հերէւ (ա. հարիմ = իսասուս), բժիշկ.
 Հըլու (թ. հէլէ, մէ. — հալս, լալ). գեւ. “ ուրու =
 գեւ լու. որ.”
 Հիսու (թ. զիսու), հիսույ, Զիլին. հիսու.
 Հիսուս (ա.՝ հաշիւ), հայութ.
 Հիմ (պ. համէն, իսամա, հայութ), թաւրդ հագեւորաւ
 կանի սիրազու.
 Համէ (ա. հիւէնէթ), կայուածակիր.
 Հըլու (ա. զըլու), թագաւոր.
 Հոյէն նոյէն (ա. մահէն), երիտասարդ, անփոք. նոզ.
 ճայնիւլէ.
 Հերէր (ա. հահս, հէհս, պէշ), իսնէն.
 Հեր (թ.), պակիր.
 Հերու (ա. հէյլպ), զըլան.
 Հերուս (ա. հէյլսա), թագաւոր.
 Հերէրէ նոյէր (թ. հէյլըր), ցորենի արձաւա. Alizari.
 Հերէւեն (ա. հէյլսիր, յէ. կէլէրէ), գոհարեղէն.
 զահոր.
 Հերէւ (պ. հէյլէր, հէյլէր), թար.
 Հերէն (թ. հէյլէզ, պ. հէյլէր), օդիս.
 Հերէն (ա. հէյլէր), յան. իզ. հմ. պ. կէլէրէ =
 գոհար (ըստ Ակնու արտասանութեան դահու).
 Հերէւ (ա. հէյլազ), պատսախան. լիէ. Հերէւ.
 Հերէզ (ա.՝ վիրաքիւ), բանս.
 Հըլու (ա. ալչիպա), հարութիւն.
 Հըլու (ա. մազզա), միքա.
 Հըլու (թ. մազզա), քարոյ.
 Համէն (ա. մանուն), իրս.
- Մամուլ (ա. մալլում), ենթագրութիւն. — մակ. են-
 թաղուլ, կործել, հմ. Ավ. մամուլ, մալլում (կա-
 րսու, 89).
 Մայիւ (ա. մայիլ), գոյցուծ.
 Մանէ (ա. մանի, զն), արգելք հանգիսանալ.
 Մանլը (թ. մանլը), գանգ.
 Մանլիւ (թ. մանլիւ), վերարկու.
 Մանլու (պ. մանլու), անմեղ մանլիկ.
 Մարո (ա. միաւ, օձու), ստամեց, ախորժակ.
 Մարինէ (ա. թ. մասամբի), քանի որ.
 Մարին (ա. թ.), մգեւնայ. յն. մողչանց.
 Մարինէն (ա.), նարհորակութիւն.
 Մար (ա. մեաչ), գոյլք.
 Մարէւէլ (ա. մարլու), մասում է նաևս մէժլիս
 Մարէւէրէ (ա.՝ կրկիր).
 Մարէւէրէ (թ. մէնէքէլ), մանուշակ.
 Մարէր (ա. մերամ), կամբ. որոյում.
 Մարէր (ա. մէրագ), համաբըրութիւն, մատանջութիւն.
 մերանջութիւն.
 Մարէթիւ (ա. մարիթէթ), հմուռութիւն, հնարագիտութիւն
 վարպետութիւն.
 Մարէթ (ա. մէնզիթ), հսկողութիւն.
 Մարէր (ա. Միրու Մըրո), նգիտուս.
 Մարէթէ (ա. միւսաֆիր), հմուր.
 Մարէթէր (պ. մէնէքէր), կոհը. բայց հանւ,
 ոյնէլ = կոբել.
 Մարէտ (պ. թ.), իրաւա.
 Մարէնէ (ա. մաթապի), նոհանց.
 Մարէրէ (ա.), անուիր.
 Մարէթէր (ա. միւսէքէր), հմուր. գոհարեցին.
 Մարէթու (գործ. ա. մանիպ = տրամադրութիւնն),
 համանջու ըստ.
 Մարտու (պ. մուրտար), աղտեղի, պիղծ.
 Մարտունէ (ա.՝ գործածուած մի հին ձեռագործ),
 թշուութիւն.
 Մարտու (ա.), իզզ, կամե.
 Յու (թ.), կամ.
 Յուն (թ.), նկարէն բոլ, շղար.
 Յուն (թ. եազը), զիր, գրութիւն. շշետի = նա-
 կասագիր.
 Յուն, եազու (ար. թ. եազի, եազու), գաշտ.
 Յունի (թ. եաթազ), անկոզին.
 Յունէ (պ. մեակ պար).
 Յունէ, եազու (թ. եազի), սովոր թէ.
 Յունի (թ. եազութ), յականի արագութ.
 Յունի (թ. եազու), քոլ.
 Յունու (թ. եասազ), օրէնք, արգիւելալ.
 Յունէ (պ. եասազ, եասազ = օրէնք), արգիւելալ.
 Յունէն (պ. եասազ, եասազ = օրէնք) (ըստ Ճան. ի էջ 431)
 թաղուլ. մէկնէլ.
 Յու (պ.), Ալբական.

- Յուրաքանչեա (թ. ետրանլիք), կատակ. ·
 Յուրում (թ. ետրանլիք), օրուութիւն.
 Յուր (թ. ետր), անդոյ, մեր.
 Յուր (թ. ետրան, ետրան), բոյն, որջ.
 Յուր (պ.), նազներ.
 Յուրու (ա.), աշք. նայւածք. գուրբ. ինամբ.
 Յուրու (պ. նազներ, նազներ), փափուկ, քնողով.
 Յուրու (ա. ետրան, ետրան), հրան.
 Յուրու (թ. ա. նամեռա), օրէնք. լնանեկան պատի.
 յի նուս: հմ. յի. նուս: թ. ունեւ, լին. ամուզ.
 Յուրու (թ. նազներ), նազներ.
 Յուրու (թ. նէ իւն), ինչ որ է.
 Յուրու (թ. նիին, ան մայր), “—իւաթուն!”, —, յար-
 գեի տիկին արիին մայր.
 Յուրու (ա. նէ ֆանիյէթ) առէլութիւն, հակառա-
 կութիւն.
 Յուրու (ա. նիհոյէթ), վերջապես.
 Յուրու (ա. նիյէթ), մասրութիւն.
 Յուրու (թ. նօխուա), սիսեա.
 Յուրու (ա.), հարբախ.
 Յուրու (պ.), ցփու.
 Յուրու (պ. շահին), բացէ.
 Յուրու (թ.), շաբար.
 Յուրու (ա. ինչալահ), առյ Աստուած.
 Յուրու (ա. չիրիչ), սիճ.
 Յուրու (թ. չիչ), չիչ.
 Յուրու (ա. չիրիչ), գոհութիւն, շնորհակալութիւն.
 Յուրու (թ.), սիճ.
 Յուրու (թ. յարն շափող).
 Յուրու (ա. յի), կեանք.
 Յուրու (ա. էմի, յու), հրաման.
 Յուրու (կոչ. թ. օղան), օրդի, աղայ.
 Յուրու (թ. օղան), սաղ.
 Յուրու (թ.), կըտ.
 Յուրու (թ. եօրան), զերակ.
 Յուրու (թ. կըտ), սենեակ.
 Յուրու (թ.), մշակ.
 Յուրու (թ. օթալլոյ), գուրբ. աշխարհ, մարդիկ,
 հրապարակ. “—ը քետառութիւն կոյս = առ-
 եւտարեներ լու չին.”
 Ու-ժուու (ա. իւմիս). յաս, ապաւէն.
 Ու-ժուու (թ. յուուա), զջեսա.
 Զուլ (թ. լումագ), նուլակ.
 Զուլ (թ. լումագ), խակ պաւուզ.
 Զուլ (թ. լումագ), նուլապանութիւն.
 Զուլ (թ. լումագ), “առ եօր շապ է,” = այս ինչ ժամանակ
 է. այսօն ուշ. Հմ. թ. լու = մինեւ.
 Զուլ (պ.), վարցաւօք, բարպան.
 Զուլ (թ.), կըտ.
 Զուլ (պ. չարյէթ), քառարդ.
 Զուլ (թ. չարյէթ), արեն.
 Զուլ (պ.), շակոյ.
 Զուլ (պ. չարյէթ), չարյէթիւն կոյս = առ-
 եւտարեներ լու չին.”
 Ու-ժուու (ա. իւմիս). յաս, ապաւէն.
 Ու-ժուու (թ. յուուա), զջեսա.
 Զուլ (թ. լումագ), նուլակ.
 Զուլ (թ. լումագ), խակ պաւուզ.
 Զուլ (թ. լումագ), նուլապանութիւն.
 Զուլ (թ. լումագ), “առ եօր շապ է,” = այս ինչ ժամանակ
 է. այսօն ուշ. Հմ. թ. լու = մինեւ.
 Զուլ (պ.), վարցաւօք, բարպան.
 Զուլ (թ.), կըտ.
 Զուլ (պ. չարյէթ), քառարդ.
 Զուլ (թ. չարյէթ), արեն.
 Զուլ (պ.), շակոյ.
 Զուլ (պ. չարյէթ, չարյէթ) = չարյէթամարեա
 սազաւոք.
 Զուլ (պ., թ. չիչիմ), մուրճ.
 Զուլ (պ.), սենակ.
 Զուլ (թ. չիչիմ), սոկիհառ. թաշիինակ.
 Զուլ (թ. չիչիմիէթ), մարան.
 Զուլ (թ.), մի տեսակ կերակուր հաւկթող.
- Զուլ (թ. չիչիմ), մարճ.
 Զուլ (թ. չիչիմ), մոյկ.
 Զուլ (թ. չիչիմ), գարբին.
 Զուլ (թ. չիչիմ), անապատ.
 Զուլ (թ. չիչիմ), մասրութիւն, գաւոյ, զաւակ.
 Զուլ (թ. չիչիմ), գաւոյ.
 Զուլ (թ. չիչիմ), մասրութիւն, գործատեր.
 Զուլ (թ.), գուրգ.
 Զուլ (պ. չիչիմ), ժիր.
 Պու-վ (ա. պազ (պաչ)), մի քանի. սմանց. երբեմ.
 Պու-վ (թ. գլուխ), կացին.
 Պու-վ (թ. պազը), պիկնէ.
 Պու-վ (պ. պազէ), պարտիզան.
 Պու-վ (պ.), երդ.
 Պու-վուն (թ. պամանագ), քենեկալ.
 Պու-վուն (ա. պախչիչ), շնձայ.
 Պու-վուն (պ. պախչիչի), փափուշնի, կոչիկ կարկասող.
 Պու-վուն (պ. պախչիչն), պատինջան. կ. Պու-վ. թ-ու-ւ.
 յաթղիմանն.”
 Պու-վուն (?) դշյ.
 Պու-վուն (թ. պարզմագ), հաշուակլ.
 Պու-վ (թ. կիյ), կոմիավնար.
 Պու-վ (թ.), բիծ. սպի.
 Պու-վուն (պ. ա. պէտառուա, լուճ), անէնէ.
 Պու-վուն (պ. պաղիրիկան), վաճառական.
 Պու-վ (պ.), սոյի.
 Պու-վ (պ.) թիրեւս, գուցէ, առւաւմ է և ու ուրէ թէ.
 Պու-վուն (պ. ա. պիկատթ), անսաւլ. լիճ. անխաւտ.
 Պու-վ (թ. պէտ, պէյ), իշխան. բէդ.
 Պու-վուն (թ. երախայոց նշանտուքը գեւ օրօրցից.
 Պու-վուն (թ.), սափիւ.
 Պու-վուն (պ. պէտէլ = փսխարէն-ից), զինուարական
 սաւրը.
 Պու-վ (պ. պէտ, պար), պառզ. սպիր իւ պէրէքիթ..
 Պու-վուն (թ. պէտութիւն, օրհնութիւն).
 Պու-վուն (թ. պէտութիւն (թ. պալիութիւն), ձաւար.
 Պու-վ (թ.), կանաց վերակուռ.
 Պու-վ (թ. պիրազ = մի քիչ - ից?), մ շալը, բաւական.
 Պու-վ (պ. պիրեն), մի տեսակ մնեցն կերակուր.
 Պու-վ (թ. պազ), գորչ.
 Պու-վ (թ. պազալ), ծրագ.
 Պու-վ (թ. պազալ), կոկորդ.
 Պու-վ (թ.), հասակ.
 Պու-վ (թ.), ներկ.
 Պու-վ (թ.), պարագ, դասարկ.
 Պու-վուն, գուման (թ.), ամբողջ. ամբողջովին.
 Պու-վուն (թ. պալանցը), պատր.
 Պու-վուն (ա.), սսիակ. Մու-վ պրկուլ.
 Պու-վուն (թ. պըլլը), պիե.
 Պու-վուն (թ. պուրը), դալիկոն.
 Պու-վուն (թ.), ծորակ, գուռատակ.

Քեղող (ա.), Խորովդք.
Քեւել (թ.?), Թաշկինակ.
Քեւէլը (թ.?), մղիլ, բամբչ. Քեւէլ(ր) ւելն, բամբչ
կոնք. մեծ բամբչ.
Քեւ (թ., քեւ), շահ.
Քեւել (ա.), շնորհ, բարհաճութիւն.
Քւաւել, քւաւել (թ., քեազի, քեազէ). իցիւ. երկրորդ
ձեւը — ժղ. հմ. լիյազիւմ (ա. լիյահ).
Քեւու (թ.), կուռա.
Քեւու (թ., քեւէջ), կիր.
Քեւու (շահ. Հն. Ակ. 70 — քեվու, և 74 —
“քեվուն” (քրտ), կուրահայր (քրտաց մէջ).
Քեւու-ը (թ.), տեսնի.
Քւու (պ. քեօչէ), անկիւն.
Քեւուլու (թ., քեօփրի), կամուրջ.
Քու (թ., քեօչ), արմատ.
Քեւութիւն (թ., քեւլֆէթ), ընտանիք.
Քեւութ (ա. քագաթ), բայց.
Քեւու (ա. քագ/թ), աղջատ. մուրացիկ.
Քեյլ (ա.), սոկոս.
Քեյր (ա. քարտէ), շահ, օգուտ.
Քեր (ա. քարդ), տարբերթիւն.
Քերուց (պ. Քերաթ—ընդարձակ?), զուարթ, ուրախ.
Քեր (թ.), թաքան ֆէւ.
Քերէլ (պ. Քերէլք), ճակատագիր, բախտ.
Քերէնէ (թ., Քերանէ), վերպիս.
Քերէնէ (պ.), հրաման.
Քերէնէ (պ. *Քերաննէ?), կարճ թեւաւոր բանկանակ,
զործածական Ավանմ.
Քերէնէ ֆէն (թ.?), տակոս. Պուլ. Քիլ.
Քըրանազ (Քր. թ. Քրանազ). Քրանազի.
Քիւն (ա. Քիւն, Քիւնն, Նկն), այս ինչ.
Քիւն (պ.), զոր.
Քունէրէն, հունէրէն (ա. Փուգարա, յու. Քաղիր-ի), աղ-
քատ, մուրացիւն.

ՍԱՅԵՆԱԽՈՍԱԿԱՆ

ՆԱԶԱՐԵԱՆ ՅՈՎՀ. Խ. — Կրթական վերածութիւն:
Կ. Պոլիս, 1909, Յու էջ 112: Կի՞ն և ոչ.

Ահա գրիք մը եւս, զոր հետաքրիդի ուշա-
դրութեամբ ու օգտիւ պիտի կարդան մանկանց
դաստիարակութեան նույիսական գործ պն զբա-
զող ամէն զաստիարակե եւ ուսուցիչք: “Կրթա-
կան վերածութիւնն անունը ծցիկ կը համա-
պատասխանէ գրոյնին միջի բովանդակութեան,
որ ի հարեւ, զուտ դպրոցական ըլլալով, իւր
կէս նպատակին ունի սմայն կրթական հարցեր,
մնդիրներ յուրել եւ գոհացում զահնձնել
մանկութեան եւ դաստիարակութեան իրաւունք.
Ներունն:

Մեր ազգային արդի դաստիարակութեան
բազմակողմանի թերութիւնները համբած անօթ

են, վերածութեան պէտքը զգալի դարձած է
ամէն կողմ, քանի որ ցարդի ի գործածութեան
եղաղ կրթական դրութիւնք չկրցան իրենցմէ
անկալուած արդիւնքն յառաջ բերել, եւ ...
ինչպէս չեղինակը քիչ մ'աւելի յառաջ կ'եր-
թայ — “քանի որ պէտք եղածին շափ կուման
տէր եւ իրենց պաշտօնին գիտակից կրթական
մշակիեր չենք ունեցած.”

Մեր ազգ՝ դաստիարակութեան կարեւոր
հարցին ամենէն աններելի թերութեան յայնմ
է նախ, որ մենք տղան մէջ առողջ նկարա-
զլին՝ իւր առած ուսման հետ համընթաց զար-
գաւալուն հոգ չենք տանիք եւ երկրորդ, որ մեր
վարժարաններն առանց բացառութեան ամէնն
ալ առաւել կամ նուազ ուսուցչական նիւ-
թապաշտութեամբ վարակուած են: Ի՞նչ հարկ
կար՝ որ համար ուսմանց ծրագիրներն այնչափ
չափազանց խնձել ու խճողել (նիւթապաշտու-
թիւն) եւ անդին տղան մնային կարողութեանց
զարգացումն անտեսել... Donner des con-
naissances est bien, former l'esprit est
mieux (J. Carré, Traité de Pédagogie
scol. 168). Ըստ լւա ըսած էր Հ. Եսասրով
անդղիական տիպար զաստիարակութեան մեթո-
դին մասին խօսելով. “Դաստիարակութեան բնեւն
խի եւ գլխաւոր նպատակը չի կայանար պար-
զապէս ըլլելը կրթելու վայ, հապա միեւնոյն
ատեն առողջ նկարագրի հետ՝ գործունեայ
միտր ու քաջառողջ մարմին մը տեղեծելու
վրային:

Եյսօր մեր վարժարաններու մէջ զանա-
զան ուսմունք կ'աւանդուին, որոնք կրթութեան
թէ իր միջոց եւ թէ իր նպատակ կը ծա-
ռային. յիշողութիւնները կը ծանրաբեռնուին,
ուսուցնելու մեքենական եղանակներ կը դոյա-
նան. եւ այս ամէնը ինչ բանի ծառայեց —
մարդկային կարողութիւնները բթացնելու եւ
— որ աւելին է — ի սպառ անզարդ մալու։
Այս է ահա մեր վարժարաններու մէջ աւան-
դուած (իր նպատակ) լեգէն լեզուաց յառաջ
բերած զարմանակի արդիւնքը, որով այն կ'ըլլայ
որ, այսօր մեր ազգ. վարժարաններու ուսմանց
ըրջանը մեքենապէս բոլորած հայ պատանիք 90%ը
ի վեցակի չեն ըլլար՝ ըստօն օտար լեզու, եւ ոչ
իսկ իրենց մայրենի լեզուն կոկիկ գրել եւ —
աւելի գեշը — չոր հըռվ հասկընալ! Պատ-
ճառը. որովհետեւ վարժարանաց առաջադրեալ
երաբիւնները չեն համապատասխաներ ժաման
ակիս պահանջնաց: Ըստ լւա ըսած է չեղի-
նակը. “Չեւէն հասութեան տէր անձինք կը պակ-